

Fejlődés az anyanyelvi nevelésben

Az anyanyelvi nevelés a korábbiaknál lényegesen nagyobb hangsúlyt kap az új általános iskolai tantervekben, s azok céljait a gyakorlatban is sikerül valóra váltani. Ezt a következtetést vonták le az Országos Pedagógiai Intézetben az új tantervek alkalmazásáról szerzett másfél éves tapasztalatok alapján.

A magyar nyelv és irodalom új tanterve az első osztályban 1978-ban lépett életbe. A nevelők megfelelően felkészültek alkalmazására, s ma már egyre biztosabban és tudatosabban végzik munkájukat. Ennek eredményeként az első osztályosok korábbi társaiknál gördülékenyebben olvasnak, nagyobb biztonsággal írják, és folyamatosabban, összefüggően beszélnek. A hangos olvasásban a tanév második felében következtet be ugrásszerű fejlődés, s az év végére a tanulók többsége a szóképeket és a hosszabb szövegeket is jól olvasta. Az írással kapcsolatban a szakemberek megállapították: tetszetősége sok kívánnivalót hagy maga után,

am a kisdíjakok teljesítménye az önálló szóírásban és a tollbamondásban jóval magasabb, mint az előző években volt. Ugyancsak öröndetes, hogy a tudatosabb beszédművelés kedvezően hat a tanulók szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaira is.

Most, hogy nagyobb figyelmet kapott az anyanyelvi nevelés, még inkább kitűnt, hogy viszonylag sok a beszédhibás tanuló az iskolákban, s nem kis feladatot jelent a hátrányos nyelvi környezetből kikerült gyerekek felzárkóztatása társaikhoz. A cigánytanulók és a tanyai gyerekek egy részének nyelvi kultúrája meglehetősen alacsony, s ezen az óvodai, illetve az iskolaelőkészítő sem

tud mindig kellően javítani. Szegényes a szókinccsük, nehézséget okoz számukra az összefüggő beszéd, gyakran helytelen a beszédtempójuk, s nehezen bírnak az írószóval.

Bár az általános iskola felosztogatán, az 5. osztályban csak az év szeptemberében kezdődik az új tantervben rögzített anyanyelvi nevelés, a szakemberek folyamatosan figyelték a felsősök anyanyelvi ismereteinek, készségeinek, képességének szintjét is. A megyei vizsgálatok és a szakfelügyelők jelentései arról tanúskodnak, hogy az utóbbi években népszerűbbé vált a diákok körében a magyar nyelv és irodalom tantárgy.

Berendezések vizsgálata

A Magyar Tudományos Akadémia Akusztikai Kutató Laboratóriumában különleges körülmények között vizsgálják a híradástechnikai ipar különféle berendezéseit.

A kísérletek egy részéhez szükséges az úgynevezett csendszoba is, amelynek falait bazaltgyapotból készült hangelnyelők borítják.

Kalmár László születésének 75. évfordulójára

Városunk és az ország egyik legismertebb és legkiválóbb matematikusa, Kalmár László a Somogy megyei Ede községhez tartozó Alsó-Bogát pusztán született 1905. március 27-én és 1976. augusztus 2-án hunyt el Szegeden. Már otthon megtanult írni, olvasni és számolni, s 1910-ben egyenesen az elemi iskola II. osztályába vették fel. A rendkívülien kezdődő tanulást egy rendkívül gazdag és sikeres pályára követte. Tehetsége, roppant gyors analízis és szintetizáló képessége, csodálatos munkabírása életének minden szakaszában a legkiválóbbak közé emelték.

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte matematika-fizika szakon az 1922-26. években. II. féléves korától kezdve az Eötvös József Kollégium tagja volt. 1927 májusában középiskolai tanári oklevelet szerzett, s ugyanaz év júniusában egyetemi bölcsészdoktori szigorlatot tett matematikából, mint 55-éves korában, mint mellékfolyóiratból, 1932-ben a szegedi tudományegyetemen — ahol 1927. szeptember 1. óta dolgozott — magántanári képesítést szerzett az „Arithmetika és analízis” c. tárgykörből. 1945-ben, a felszabadulás után rendkívüli egyetemi tanári címet kapott. A Magyar Tudományos Akadémia 1949-ben levelező, 1961-ben rendes tagjává választotta.

Büszkék lehetünk arra, hogy egy ilyen kiváló tudós, ugyanakkor rendkívül szerény, melegszívű és segítőkész pedagógus életének legnagyobb részét — ötven évet — Szegeden, a Bolyai Intézetben töltötte, itt dolgozott, itt nevelt és teremtett maga körül alkotó munkára és az igaz értékek megbecsülésére ösztönző légkört.

Kalmár Lászlót egyaránt érdekelte és lelkesítette a matematika belső logikájának szépsége és alkalmazhatósága. Közel 25 éven át rendkívül intenzíven a matematika alapjainak kutatásával foglalkozott. Ezek az eredményei a világon akkor elért legértékesebb felfedezésekhez szorosan csatlakoztak. A matematikai logikának az általa is vizsgált problémái rendkívül mély és elvont gondolkodást igényelnek, s a harmincas években még senki sem látta, hogy azok a módszerek, amelyek akkor kifejlesztettek, a számítógépek korszakában az alkalmazások nélkülözhetetlen eszközei lesznek. Kalmár professzor az első közt volt, aki ezt és a számítógépek jelentőségét is felismerte. Életének utolsó két évtizedét, túl ötvenedik életében, ezen felismerés alapján a számítástechnika, a számítástudomány szolgálatába állította. Hatalmas energiával kezdett egy új területen tudományos és szervező munkához. Ma természetesnek tartjuk, hogy van hazánkban programozó ma-

A pedagógus Kalmár László

tematikusképzés, de e képzés elindításának „kiverekedése” igen sok küzdelmet, energiát igényelt. E szak itt Szegeden indult meg, kezdetben csak három hallgatóval; s a képzés színvonalának állandó emelése érdekében Kalmár professzor ismét tanult, és másokat is tanulásra lelkesített. Bátran állíthatjuk, hogy az ő érdemei felbecsülhetetlen a hazai számítástudományi oktatás megeremelésében és a jelen színvonalra való fejlesztésében; az utóbbi évtizedben már gyors fejlődésben levő hazai tudományos iskola nevelésében.

Gazdag elméleti kutatási és úttörő jellegű számítástechnikai oktatómunkája mellett maradandó érdemeiket szerzett a matematikai logika kibernetikai és műszaki alkalmazása területén is. Új elvet dolgozott ki logikai gépek szerkesztésére, s egy ilyen gép gyakorlati megépítésében is tevékenyen részt vett. Megalkotta a formálvezérlésű számítógép elvét, és a Szovjetunióban meg is szerkesztették az első ilyen rendszerű gépet. Otthonosan mozgott a matematika más tudományágakban való alkalmazásában is, s ezeket az alkalmazásokat nagyban elősegítette az orvosi diagnosztikában, biológiában és a nyelvészetben.

A József Attila Tudományegyetem Kibernetika Laboratóriumát 1965-ben szintén az ő kezdeményezésére hozták létre, melynek tudományos vezetője volt nyugalmos vonulásaig. Ugyancsak ő hozta létre és vezette a számítástechnikai tanszékét is.

Kalmár László nemcsak matematikusként volt sokoldalú, hanem egész egyénisége rendkívül gazdag és sokszínű, mélyen emberséges és rokonszenves volt. Szívesen segített bárkinek, ismereteinek hatalmas tárháza nyitva állt mindenki számára.

Nagyon tudott lelkesedni, ha kellett, harcolni is minden igaznak tartott ügyért, s

erre nevelt is. Tudományos közéletünk aktív, kezdeményező személyisége volt, aki szinte minden kérdéssel kapcsolatban kifejtette véleményét; rámutatott a lényegesre. Különös érzéke volt az új, értékes gondolatok megragadására, azokat maximális energiával és lelkesedéssel támogatta is.

Oktató-nevelő munkája magas színvonalát mellett különös egyéni jelleggel bírt. Előadásai élményszerűek, színesek voltak, s mindig különös gondot fordított a matematikai gondolkodás fejlődésének, az összefüggések megláttatásának bemutatására. Előadásait jegyzetelni kisére nehéz volt, de tanulni azokból annál többet lehetett. E nehézség leküzdésében az egyetemi hallgatókat minden előadásához kristálytisza logikával megírt jegyzetével segítette.

Szebbnél szebb tudományos eredményei, oktató-nevelő és tudományos szervező munkája méltán tették őt érdemessé a sok magas elismerésre. Így például 1936-ban Könyv Gyula-jutalomban részesült, 1950-ben Kossuth-díjjal, 1961-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója címmel, 1965-ben és 1970-ben a Munka Erdemrend arany fokozatával, ugyancsak 70-ben Szele Tibor emlékéremmel, s 1975-ben az Állami díj I. fokozatával tüntették ki.

Nemcsak hazánkban volt Kalmár László ismert és megbecsült, hanem szerte a világon mindenütt őzrrel várták, kérték fel előadások tartására, illetve különböző szervezetek vezető tisztségeibe, s ő minden kérésnek maximálisan igyekezett eleget tenni.

Páratlan tudása és mély embersége kívívta számára környezete tisztelétét, nagyrabecsülését és szeretetét; munkaszerepét, lelkesedését, optimizmusát példamutatóként maradt ránk, melyet ápolunk és megőrzünk, alkotásai, kezdeményezései irányt mutatnak sokunk számára.

Leindler László

Operakísérlet Pécssett

Húsz év ötvenedik bemutatója: a Faust

Köztudomású: Gounod Faustjának vajmi kevés lényegi köze van Goethe Faustjához. Annál több a francia nagyoperához. A mű eredeti címe is más: *Margit*. Ráadásul a kései esztétikák sem minden alap nélkül vetik Gounod szemére, hogy jellemeinek egységével nem sokat bíbelődött, inkább a muzsika látványos, tetszetős, bődtöltő ködfátyolát vonta figurái köré. S mint-hogy rés tántog a goethei világkép és Gounod operája között, okkaj érezhet bátorítást a rendező, belépnibejárni a távolságot, hiszen esélyeit e kétségtelen különbözőségek fedezik.

Föltehetően ebből a megfontolásból, a francia nagyopera látványigényéből meg a pécsi színház adottságából (hogy erős a balettle) merített ötletet a Szegedről elszármazott fiatal, ambiciózus rendező, Konter László. Munkájának eredménye egy olyan Faust-bemutató Pécssett, ami meglehetősen szokatlan, azt is mondhatnám, felingerlő. Lehet börtöntani rá, elutasítani hevesen, csak közömbösen tudomásul venni nem. Mindazt, mi érzélem, vágy, indulat, nosztalgia az operában, amit a szereplők emocionális zenei tartalomként hordoznak énekelve — a játékból átengedte a balettnak. Vagyis azt a bonyolult emberi viszonyrendszert, mellyel Gounod hősei is kapcsolatba kerülnek egymással, maguk a szövegek csupán elémlik — a kifejezés minden más eszközhöz képest, gesztusrendszerét Konter rendezése tulajdonképpen lehántja róluk, s a mozgás, a tánc, a balet hullámhosszra költözteti. Ennek logikus következményeként (minthogy, ne féljünk a kifejezéstől, elidegenítés történik itt) puritán, lemezelenített, erősen célszerű a színpadkép. Székely László amolyan szcenikus oratóriumhoz pakoltatott lépcsőket a háttérben, a jelmeztervező Vidák György mintha a táncosok trikós öltözetével is azt hangsúlyozná, a balett önálló, kívülről bevitt eleme az előadásnak, Mefisztót pedig lila köpenybe, vörös parókába, barna tércsizmába bújtatja, hogy elvéve se fedezhessünk föl rajta a „kötelező” sátni színből, a fei. etéből. Az eszköztelenség

addig képes szolgálni a muzsikát (végtére is operát játszanak), amíg a muzsika lehetőséget nyújt a táncosoknak képi látvány megfogalmazására. Mert amint a balett és a kórus eltűnik, az énekesek légüres térbe kerülnek, s valósággal szenvednek az oxigénhiánytól. A kerti jelenethez például lapados vasúti kocsi metszetét tolják össze kerítés gyanánt, Margit virágillatú háza amolyan füstös bakterházra emlékeztet oldalról, a küszöb helyére odacsempeszt dekoratív ékszerdoboz pedig, amitől a lány megszédül, e kies milióban úgy fest, mint holmi aranyozott sűrűlókefe a falusi árnyékszék előtt. Viszont Jelesül ismerte föl Konter, hogy ez a fajta „szegény színház” addig életképes Gounod operaszínpadán, amíg mozgásban, akcióban tartja a balett vagy a kórus. Szerencsére gyakran tartja. Eck Imre koreográfijával akár önálló estet, etüdciklust is kivonathatna a balett mindaból, amit az előadásn látunk tőlük, s úgyiszlán egyetlen kóruskép sem passzív, mindre akad a rendezőnek életszagú, kifejező, szellemes cselekvésoletle. A templomjelenetre kihozott énekes — fekete csuklyákban, égő gyertyákkal — valóságos infernót érzékeltet Mefisztó és Margit köztöéhez; a katonák hazatérése szemléletes; a zárókép katartikus látványa szép, felemelő (sorolhatnám a produkció érényeit: Mefisztó rondóijára úgy spriccel föl a padlóból Bacchus itala, mintha szökőkútból lövellne az isteni nedű) — mindazonáltal a fontosabb szereplők mindvégig kénytelenek önmagukat megkettőzni, szerepeiket hol fölállalni, hol megtagadni. Így lényegében ambivalens hatást kelt az előadás egésze.

Ma divatos szóval azt mondanám: a pécsi operafest Faust Konter László olvasata. A dolog idáig rendjén is van. Ellenvételem mindössze annyit, hogy az operát, sajátos műfajtvényei okán, hallgatni kell. S a zenei elemény konzekvenciáival olvasni a szövegeknyvet. Ez a sorrend lehet garancia rá, hogy a kivitelezés azon elemel, mint a balettek, melyek az operai összhatás fel-

keltéséhez gazdag és választékos eszközt kínálnak, akkor se ébresszék a cél képzetét, ha ez a balett-társulat kétségtelenül imponáló, föl-készült.

Breitner Tamás zenei vezetése készséggel tesz eleget a koncepciónak. Kiszűri a muzsika érzélgős, szentimentális hajlamait, feszesen, jó ritmusban tartja az előadást. Marczis Demeter Mefisztója e jeles művész gazdag repertoárján — sem egyetlen a többiből: karakateres, nagyvonalú, démoni színekkel füstött. Németh Alice Margitja belülről fogalmozott alakítás, melyről elhisszük, hogy áldozat. A címszerep Réti Csabé, aki vendégművészként lépett a pécsi színpadra, egykori sikereit színhelyére (hiszen volt egy évad, amikor oda-szerződött). Annak dacára, hogy a legmagasabb hangoknál bizonytalanokodott, illúziókeltően, nagy formában, zeneileg kifogástalanul énekel. Az utóbbi időben mintha izmosabbá, teltebbé vált volna tenorja (meglehet, ennek vámszedője a felső há és cé). Mindenesetre Pécssett is bizonyította, a Faustt egyik legkitűnőbb szerepe. S Nagy Gábor betegsége miatt másik vendégművész is csatasorba állt, Bendé Zolt, az Állami Operaházról: Valentint árnyaltan, hajlékonyan, nemes matériával dalolta el.

Gounod operájának „kísérleti bemutatóján” ünnepe a pécsi társulat főnnállásának 20. évfordulóját. A Faust az ötvenedik premierjük volt.

Nikolényi István

Költözik a végállomás

Szegeden, a József Attila sugárút végén hónapok óta tartó vágányépítés jó ütemben haladt, ezért március 25-én, kedden reggeltől már az új vágányra terelhetik át a 4-es és 4/A jelzésű villamosokat, s az Út- és Vasútépítő Vállalat dolgozói a régi vágány felújítására fordítják minden erejüket. A „sínváltás”-sal egyidőben, tehát kedden hajnalról az eddigi végállomás is átköltözik új helyére, a töltés lábához. (Rövidesen megnyílik az áthelyezett bérletpénztár is.) A változás miatt a 47-es út-töltésfeljárója alatt mar ko-

rában épült gyalogos-aluljárót megnyitják. Az aluljáró a közvetlenül a töltés lábánál levő tízemeletes ház és Kék csillag étterem között van, a Baktó felől érkezők és a tarjániak csak az aluljárón áthaladva közelíthetik meg az új végállomást. A fodortelepek és Tarján VII. ütemének lakói a 704-es épület melletti gyalogjáródn mehetnek a végállomásra, amelynek forgalmi rendje hasonló a régihez, a 4-es villamosok a töltésfeljáró felőli sínre, a 4/A jelzésű kocsik a belső vágányra állnak be.

A szegedi járásban

Tiszasziget társadalmi munkaversenyt hirdet

Az állami költségvetés mellett minden esztendőben ben Tiszasziget tavaly a köz-ségi kategóriában a második helyezést érte el. Ez az eredmény arra ösztönözte a köz-ségi tanácsot, hogy a társadalmi összefogásban rejlt lehetőségeket továbbra is céltudatosan használja ki. Az MSZMP XII. kongresszusának tiszteletére a tiszaszigeti községi tanács felhívással fordul a szegedi járásközségeihez, településfejlesztési, oktatási és sportcélúkat szolgáló létesítmények építéséhez, felújításához kapcsolódva.

A Csongrád megyei tanács által évente meghirdetett településfejlesztési versenyé-